

Маличенко Ирина Эриковна, марий йылмым да литературым туныктышо.
5 классыште марий йылме урок дене конспект

Теме: «Мут ышталтмаш» (1 шагат).

Цель: мут ышталтме тун йон-влак дене палдарымаш.

Задаче-влак:

- 1) *туныктым:* вес шомак-влак гыч лийше мут-влакым кычал муаш, мутым состав дене лончылымот навикым вияндаш;
- 2) *вияндыме:* пален налаш тыршыме да шымлыме навикым, шке шонымым раш да чын каласен кертмым, шкевуя пашам ыштымым вияндаш, правиллан энтертен, пример-влакым кычалаш туныкташ;
- 3) *шуарыме:* шочмо йылмым утларак йораташ кумыландаш, йыр улшо пуртусым умылаш да йораташ туныкташ.

УУД:

Личностный: тунемме материал деке йоча-влакын кумылыштым лукташ, мутланымаште марий йылмын поянлыкшым кучылт мошташ туныкташ.

Регулятивный: тунемме лектышыш шуаш манын, ончылан цельым да задачым шындаш, урокышто пашам ыштымылан акым пуэн мошташ.

Познавательный: кулеш информацийым чын кучылт мошташ; йодышым шынден, вашмутым пуэн керташ; тунемме правилым палаш да практический пашалаште чын кучылт мошташ туныкташ.

Коммуникативный: тушкан пашам ыштыме навикым вияндаш; шке шонымашым чын, раш каласен мошташ туныкташ.

Кучылтшаш материал: вагон-влак (кажне йочалан), мутын ужашлаже конвертыште, парням куш нолталман сурет (кажне йочалан).

Урокын типше: у шинчымашым налме урок.

Урокын эртымыже.

I. Организационный момент.

- Поро эр! Айста чыланат окнаш ончалына. Уремыште шошо пагыт, кече шыратен онча. Икте-весеынам ончалына да шыргыжалына, кумылнам нолталына. Мый ушанен кодам: урокышто таче пашам чыланат кыртмен ышташ туналына. Шичса, кидна парт умбалне, тупна тор.

Эн ончыч йылмынам лывыртена: мый шомакым рушла ойлем, а тый тиде мутым марла ойлышаш улыда (корень, окончание, основа слова, предложений, падеж).

II. Ончыч тунеммым ушештарымаш.

1. Монгысо пашам тергымаш. (291 паша с. 140)

2. Доскаш ончалына.

Ошо, лум, йолгорно, нигузе, гармоньчо.

Нине мут-влак икгай улыт мо? А мо дене ойыртегалтыт? (турло ойлымаш ужал улыт).

Составыштым палемдена.

III. Проблемный ситуацим шындымаш.

Составышт дене могай улыт? (*ошо да лум мутышто мутвож гына, а молыштышт суффикс, приставке, кок мутвож уло*).

Нине мут нерген ме мом ойлен кертына? (нуно вес мут гычын лийыныт).

Таче урокышто мо нерген ойлаш туналына? (мут ышталтме нерген).

Тетрадыш темынам возен шындына.

Ончылныда поездым суретлыме кагаз кия. Икымше вагоныш оценокым шканда шындыза.

IV. У темым почмаш.

Марий йылмыште мут-влак утларакше могай йон дене ышталтыт, могай мут гыч да кузе нуно лийыныт, айста ончалына:

Гармоньчо - гармонь (суффикс полшымо дене);

Нимо - мо (приставке полшымо дене);

Йолгорно – йол+корно (кок мутым ушымо дене).

Ынде ойлен кертыда у мут кузе лиш? Книга почеш шкенам тергена, чын ойлышна мо? (с.141).

(Чыла ышна ойло. Эше кок йон уло: мут мужыралтме дене да ик ойлымаш ужашын весыш вончымыж дене).

V. Темым пенгыдемдымаш.

292 пашам ыштена. Ойырым мут-влакым ышталтме йоныштым ончыктен возен лукман.

1) Суффикс полшымо дене: *шупшылмо, леведыш, коктын*

2) Мут ушалтме дене: *ончылий*

3) Мут мужыралтме дене: *сурт-оралте, шочмо-кушмо, мо-гынат, кушычын-кушычын*

4) Приставке полшымо дене: *ала-можо,*

5) Ик ойлымаш ужашын весыш вончымыж дене: *шонго,*

Вагонышкыда оценокым шындыза.

294 паша устно ышталтеш.

Шудо ден пеледыш лум мут-влак могай йон дене ышталтыныт.

(*Онгырвуй, шовынишудо, коракшинча, кишкышинча, меранлашка, омышудо, вуршудо – мут ушалтме дене*).

Вагонышкыда оценокым шындыза.

Физкультминутко.

VI. Шкевужа ыштыме паша.

- 1) 295 паша. Вес мут гыч лийше шомак-влак: *олмапум, шолыштишо, лудмыж, тодыштеш, койышыжлан, сусыргышыжо, черлана, шочыкташ*. Тетрадьдам икте-весе дене вашталтен тергыза.

Оценокым шындыза.

- 2) Мужыр дене паша. Кажне партыште конверт кия. Тушто мутын ужацлаже улыт. Те у мутым ыштышаш улыда.

Визыт – ын Уна – ла Ала-ко Паша – зе Ил – ыш Мод – ыш Эр – дене Ача – ава Йол – чием

- 3) Нине мут дене ойлончым чонаш.

Оценокым шындыза.

VII. Рефлексий.

Мом урокышто пален налда?

Мут ышталтме йон-влак...

Оценкыдам ушыза да мыняр вагонда уло, тунарлан пайлыза.

Урок тыланда келшен гын, кугуварнян суретым кушкыла ыштен ончыктыза, уке гын – монгешла.

VIII. Монгысо паша.

- Монгылан кок паша лиеш, кудыжо тыланда келша, тудыжым ыштеда.

297 паша – йомакым лудын, шонымашдам кучыкын возаш.

298 паша – вес мут гыч лийше шомак-влакым палемдаш.

